

چرا سفر رئیس‌جمهور به چین مهم است؟

تهران و پکن در پارادایم ضد تحریم

۲۰۲۲

میلادی

ثبت رکورد

جدید واردات

نفت خام چین

از ایران

+

گزارش تحلیلی

فائزه سادات یوسفی

روزنامه‌نگار

مذاکرات هیأت‌های عالی‌رتبه ایران و چین در پی سفر مقامات این دو کشور در ارتباط با مسائل دوجانبه، حاکی از آن است که اراده جدی برای برداشتن گام‌های بلند در مسیر گسترش روابط براساس منافع مشترک و همکاری برد-برد، وجود دارد. در همین چهارچوب آیت‌الله سید ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور ایران با هدف توسعه مناسبات دو کشور به یک سفر کرده‌است. ایران و چین، در زمینه‌های مختلف سیاسی، نظامی و

استراتژیک روابط نزدیک دارند. مهم‌تر اینکه سال‌هاست چین بزرگ‌ترین شریک اقتصادی و تجاری ایران است.

شراکت راهبردی علیه تحریم‌ها

تحریم‌ها به‌منظور فشار اقتصادی و نهایتاً سیاسی و به مثابه اهرم فشار و برتری طلبی بردبگر کشورها اعمال می‌گردد و نهایتاً هدف از آنها انزوای سیاسی برای کشورهای هدف و فروپاشی درونی شان است. شراکت راهبردی دولت‌ها ذیل تحریم‌ها، همچون شراکت دو کشور ایران و چین، نه تنها منافع ملی دوطرف را تأمین می‌کند، بلکه ظرفیتی را در جامعه بین‌الملل، به‌عنوان آلت‌ناتیو تحریم‌ها معرفی کرده است. الگوی فراتحریمی تبادل‌ات تجاری بین کشورهای تحریم شده، بسیار حیاتی‌تر

و اصولی‌تر از فرار تحریمی هرکدام از کشورهای تحریم شده به تنهایی است؛ زیرا ابزار تحریمی غرب به‌عنوان اولین تهدید در دسترس، می‌تواند در درازمدت کند و حتی بی‌اثر شود.

به‌موجب اعتراف مقامات آمریکایی بر بی‌اثر بودن تحریم‌ها علیه ایران که شامل سخت‌ترین و شدید ترین تحریم‌های ظالمانه در طول تاریخ خود بوده است، تحریم‌ها فی‌نفسه نیز دیگر‌قدرت بازآزندگی مورد نظر را برای

وضع‌کنندگانشان ندارند. به نظر می‌رسد هم‌گسترده‌گی تحریم‌ها در موضوع و هم‌گسترده‌گی جامعه هدف کشورهای تحریم شده سبب شده یک پارادایم ضدتحریمی جدید در روند روابط با چین در مقاطعی روابط ایران و چین نیز در این چهارچوب

قابل درک است.

با توجه به این پارادایم جدید، تلاش غرب برای ایجاد اختلاف میان کشورهایی که در این پارادایم قرار می‌گیرند، پررنگ بوده است. تصویرهای رسانه‌ای هم که در طول سال‌های اخیر سعی شده از روابط ایران و چین در رسانه‌های مخالف جمهوری اسلامی ایران بازنمایی شود، عمدتاً در همین راستا بوده است. به معنایی اساسی‌ترین معضل و مشکلی که امروزه برای غرب در حال شکل‌گیری است، نه بی‌اثر شدن تحریم‌ها، بلکه روندسازی و سازمانی کردن روش‌های تحریمی با قوانین متقن و با استاندارد جهانی است تا اعمال کردن آنها بر تعداد زیادی از کشورهای هدف، ساده‌تر صورت گیرد!

از آنجایی که دامنه تحریم‌ها به بهانه‌های مختلف در حال گسترش است، کشورهای خارج از حوزه تحریم هم تمایل پیدا می‌کنند به گروه‌ها و سازمان‌های ضدتحریمی بپیوندند و این تمایل، علاوه بر مبادلات مالی و تجاری است که با کشورهای دیگر ذیل قانون‌های بین‌المللی دارند.

از این رو، روش‌های جدیدتری برای مقابله با آنها به وجود آمده که با دیپلماسی فعال ضد تحریمی، این روش‌ها از وضعیت پنهانی خارج شده‌اند و در عرصه بین‌الملل، خود موضوعیت پیدا کرده‌اند. براین اساس، جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشور پیشگام مقابله با نظام تحریم‌ها در عرصه بین‌الملل، در پارادایم ضدتحریمی نقش ایفا می‌کند و جمع‌قابل‌توجهی از کشورها را نیز با خود همراه کرده است. روابط ایران با چین نیز همواره از این منظر، یکی از نگرانی‌های بزرگ ایالات متحده بوده است، زیرا نه تنها موجب تقویت ایران شده، بلکه نظام کلی تحریم‌ها را نسبتاً بی‌اثر کرده است.

جدید

در عرصه

بین‌الملل

شکل‌گیرد.

روابط ایران و

چین نیز در

این چهارچوب

قابل درک

است

حمایت‌های بین‌المللی چین از ایران از محوری‌ترین زمینه‌های توسعه مناسبات دو کشور، گسترش روابط اقتصادی فیماپین است. ایران و چین در دوره سختگیرانه‌ترین تحریم‌های طرف‌های غربی بیشترین روابط را در حوزه تجارت انرژی داشته‌اند و در حوزه سرمایه‌گذاری نیز اتفاقات مهمی علی‌رغم تحریم‌ها افتاده است.

حجم مبادلات تجاری ایران و چین امسال به ۲۰ میلیارد دلار رسیده است و انتظار می‌رود این رقم تا پایان سال آینده بیشتر شود. این در حالی است که میزان مبادلات تجاری دو کشور در سال گذشته ۲۰ میلیارد دلار بوده است.

هر چند که روند روابط با چین در مقاطعی و بیش با چالش همراه بوده، اما اکنون

🗨️

مرکز

بررسی‌های

استراتژیک

در چهارچوب

نهادی متعلق

به ریاست

جمهوری

اولین

موقعیتی است

که احتمال

کارکرد

مشاوره‌ای از

آن‌می‌رود اما

رؤسای جمهور

تاکنون کمتر

این مرکز را

از این زاویه

دیده‌اند

نگاهی به اهمیت نقش مشاوره‌های سیاستی در دولت سیزدهم

گارد سیاستی آقای رئیس‌جمهور

گزارش تحلیلی

رضایاقری پور

پژوهشگر اندیشکده حکمرانی شریف

شده که در نظام اداره ما، رئیس‌جمهوری خیلی بی‌دفاع‌تر از چیزی است که به نظر می‌رسد!

مطالعات نظام مشاوره سیاستی، منابع متعددی برای تهیه و تولید توصیه‌ها و پیشنهاد‌های سیاستی شناسایی می‌کند. سازمان‌ها، گروه‌های ذینفع، نهادهای عرصه عمومی و دانشگاهی و… همه در حال ایجاد توصیه‌هایی برای نظام تصمیم‌گیری هستند. این واحدهای ریز و درشت که از فرد گرفته تا نهاد‌های کلان را شامل می‌شود، فضای تصمیم‌گیری را مانند هوا دربرگرفته

است. احزاب، اندیشکده‌های حزبی دارند، اتاق‌های بازرگانی پژوهشکده‌های سیاستی ایجاد کرده‌اند، وزیران توسط پژوهشگاه‌های تابعه وزارتخانه خود تقدیه سیاسی‌ت شده و گروه‌های مختلف اجتماعی

چین از بزرگ‌ترین واردکنندگان نفتی از ایران است. طبق آمار گمرک ایران حدود ۳۰ درصد صادرات غیرنفتی ایران به چین صورت می‌گیرد. برخی آمارها، از کشور چین به‌عنوان اصلی‌ترین شریک اقتصادی ایران یاد کرده‌اند. شرکت تحلیل انرژی ورتکسا درگزارشی اعلام کرده که واردات نفت خام چین از ایران درآخرین ماه سال ۲۰۲۲ میلادی رکوردی تازه را ثبت کرده است. ایران با استفاده از روش‌های دور زدن تحریم‌ها بویژه تحریم‌های انرژی و فروش نفت، توانسته در آخرین ماه سال ۲۰۲۲، با تولید ۲٫۷۲ میلیون بشکه نفت خام، رقیب خود کویت را پشت‌سر بگذارد و بر سکوی چهارمین تولیدکننده برتر سازمان اوپک بایستد.

مواضع چین در رای‌گیری‌های سازمان‌های بین‌المللی مورد توجه و نشان‌دهنده عزم این کشور برای حفظ روابط راهبردی تهران و پکن است، چنانکه چین در رای‌گیری اخیر ضدایرانی به بهانه حقوق بشر که چندی قبل انجام شد، به‌طور قطعانه رای منفی داد. علاوه برآن، پکن به قطعنامه‌های سیاسی آژانس انرژی اتمی در دو سال گذشته نیزرای منفی داده است.

رئیس‌دولت، اخیراً «قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به سازمان همکاری شانگهای» را که در جلسه علنی ۴ بهمن ۱۴۰۱ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۵ بهمن به تأیید شورای نگهبان رسیده برای اجرا به وزارت امور خارجه ابلاغ کرد. سازمان همکاری شانگهای در حوزه‌های مختلف بویژه حوزه اقتصادی فعالیت می‌کند و جمهوری اسلامی ایران، از این پس می‌تواند منافع خود را در این حوزه‌ها مؤثرتر دنبال و تأمین کند. همچنین کشورمان به جهت برخورداری از موقعیت ژئوپلیتیکی و زیرساخت‌های مناسب و شبکه‌های حمل و نقل ریلی و جاده‌ای، فرودگاه‌ها و بنادر بویژه بندر چابهار در دهانه اقیانوس هند، می‌تواند نقش مناسبی از نظر اقتصادی در این سازمان ایفا کند.

سوایی، موقعیت ژئوپلیتیکی ایران به‌عنوان یک چهارراه در راهگذر شرق-غرب و شمال-جنوب به‌عنوان یک شریان حیاتی، زمینه گسترش ابتکار کمربند جاده و متصل کردن آن به کشورهای بیشتر، همچنین منابع سرشار از انرژی و منابع طبیعی ایران را برای چین‌ها میسر کرده و از طریق آنها می‌تواند درآمدزایی داشته باشد. همچنین، استقبال ویژه چین در کنار روسیه از عضویت ایران در کشورهای بریکس پلاس که قدرت‌های نوظهور اقتصادی در آن حاضرند نیز به خوبی گویای سطح عالی روابط است.

مدیران خود نداشت. به یک عبارت یعنی تمام فعالیت‌هایی که باید از مشاور انتظار داشته باشیم.

مرکز بررسی‌های استراتژیک نیز در چهارچوب نهاد ریاست‌جمهوری اولین موقعیتی است که احتمال کارکرد مشاوره‌ای از آن می‌رود، اما بنا به دلایل مختلف تاکنون کمتر این مرکز از این زاویه دیده شده است. مرکز بررسی‌ها هنوز این هویت را تصاحب نکرده است و از این رو تجهیزات آن را هم در اختیار ندارد. این مرکز سیالیبت بالایی دارد و نقش ثابتی به خود نمی‌گیرد. در بدو تأسیس، محلی بود برای کانالیزه قوه مخالفان سیاسی و گزینه‌های بدیل ریاست‌جمهوری؛ در دوره دولت قبل، تحت سلطه نام مدیرآن بیشتر به عنوان کانون کارزار رسانه‌ای و تبلیغاتی شناخته می‌شد

در دوره جدید هنوز برای ارزیابی نقش و عملکرد این نهاد، فرصت لازم است اما یقیناً شبیه ادوار قبیل از خود نیست. این مرکز دسترسی‌های سیاسی قدرتمندی ندارد و دامنه مسیرهای کسب اطلاعات یا اثرگذاری آن محدود است. سطح تجهیز مرکز بررسی‌ها به منابع لازم و همچنین نیروی انسانی با ثبات، تناسبی با لوازم ضروری برای ایفای نقش مشاوره‌ای در مقیاس ریاست‌جمهوری ندارد. گذشته از این، نقش این مرکز به واسطه شکل‌گیری ستاد تحول دولت، تاحدی در معرض تداخل و ابهام قرار گرفته است. ستاد تحول، حرکت اختصاصی دولت سیزدهم برای شکل‌دهی به چیزی شبیه به مشاوره سیاستی است. نورستگی این نهاد، ارزیابی کارکردی آن را دشوار می‌سازد اما در یک سنجنش مقدماتی می‌توان

موانع و مشکلاتی از قبیل تداخل شأنیت با برخی سازمان‌ها از قبیل سازمان برنامه و بودجه برای آن متصور شد. نسبت این سازمان و متن زیربنایی آن یعنی سند تحول دولت مردمی، با اسناد توسعه، وزرا

و سازمان‌های کلان و مؤثر در امر اجرا در معرض فلسفه‌پردازی عمومی قرار نگرفته است. تحت این شرایط، جانمایی این ستاد، هم در فامه مدیریت کشور و هم در روال اداری، کمی سیال است. البته این همزمان یک شانس برای ستاد تحول نیز هست که عطف به مرزهای مبهم خود، در جهت اداری و مدیریتی کشور قلمروگشایی کند و نفوذ خود را مرتب ارتقا بخشد. این همه منظور از مشاوره سیاستی در این یادداشت، بیشتر بدنه و سازگاری است که حول رئیس‌جمهوری و پشت‌سر آن

نگرانی غرب از روابط ایران و چین

کارشناسان ، اندیشکده‌ها و مقامات آمریکایی همواره بزرگترین تهدیدات برای کاخ سفید را روسیه، چین و کشورهای از جمله ایران و کره شمالی برمی‌شمارند. از این رو تمرکز ویژه‌ای بر روابط فیماپین کشورها و پیاده‌سازی نقشه‌ها در راستای ایجاد اختلال در این کشورها دارند. در آخرین اقدام طی هفته‌های گذشته، در همین راستا و اعمال فشار برای گسست خط ضدتحریمی، رابرت مالی نماینده ویژه آمریکا در امور ایران در مصاحبه‌ای از تلاش آمریکا برای تداوم اعمال فشار به چین برای توقف خرید نفت از ایران سخن گفت.حتی بنیاد دفاع از دموکراسی که در زمینه ایجاد فاکتورهای تحریمی برضد ایران و کشورهای مختلف سابقه داشته است، چنین پیشنهادی می‌دهد که ایالات متحده باید مکرراً قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل را علیه ایران معرفی کند و بر محور روسیه-چین-ایران فشار وارد آورد.

در داخل نیز، گروه‌های همسو با غرب همزمان با سپاسی‌های رسانه‌ای غرب به پروپاگاندا ی رسانه‌ای رای آورده و سعی می‌کنند در جریان اتفاقات و مقاطع زمانی خاص، مسیر را برای هجمه غرب علیه روابط ایران و چین هموار کنند. برای نمونه، در جنجال اخیر موضع‌گیری مقامات چین در مورد جزایر سه گانه ایران، با وجود آنکه جمهوری اسلامی می‌تواند شفافی در قبال آن اتخاذ کرد، بهیماژ رسانه‌های فارسی زبان وابسته به خارج و برخی عناصر داخلی همسو با آنها، سعی داشتند از این موضوع، با عنوان شکاف رویکردانی چین از ایران و حتی انزوای اقتصادی ایران تعبیر کنند تا به مقصود خود برسند. آنها تمام تلاش خود را به کار می‌پندند تا «نگاه ویژه و گانه به غرب» که سال‌ها بر طبل پوشالی آن می‌کوبیدند و تاکنون عایدی جز ضرر بر کشور تحمیل نکرده، همچنان اعتبار خود را حفظ کند و دولت نتواند منافع ملی کشور را به درستی و بر اساس مناسبات برد-برد تأمین کند.

جمهوری خلق چین به‌عنوان بزرگترین رقیب استراتژیک ایالات متحده و جانشینی برای ارتش این کشور ظاهر شده است. از طرفی ایران بازیگر منطقه‌ای مهم در غرب آسیا است که نقش مهمی در تأمین امنیت این منطقه داشته و مانع نفوذ هرچه بیشتر آمریکا شده است. به همین خاطر، آمریکا نیز می‌کوشد با استفاده از ظرفیت‌های خود مانع همکاری‌های ایران و چین در زمینه‌های مختلف تجاری، سیاسی و حتی امنیتی گردد؛ کوششی که البته تاکنون دستاورد چندانی برای آمریکا به دنبال نداشته است.

حرکت می‌کند و به ظرفیت تحلیلی شخص رئیس‌جمهوری مدد می‌رساند. ستاد تحول اما خیلی به مرز اجرائیات اداری و جزئیات بوروکراتیک نزدیک است. ستاد در شرف وارد شدن به وادی بوروکراسی است. کافی است پای این سازمان کمی بلغزد تا در سباهچاله روزمرگی غلنیده و دید کلان‌نگرو ذهن ایده‌پرداز (که داشته اصلی یک مشاور است) خود را از دست بدهد.

ریاست قوه مجریه در ادوار مختلف، در مقابل مدیران خود بی‌دفاع است و این اصلی‌ترین دلیل بر ضرورت تجهیز او به هیأتی سازمان‌مند از مشاوران توانمند و متعهد است. وزیران و مدیران دستگاه‌ها ضرورتاً در پرداخت هزینه‌های بدقولی‌ها، شکست‌ها و کمبودها با رئیس‌جمهوری یکسان نیستند. آنها می‌توانند در دوره‌های مختلف برای رئیس‌جمهوری شرایط ناگوار را مساعد و روبه جلو جلوه دهند یا صحبتی را پیش نکشند که بار زحماتشان را بیشتر کند. آنها می‌توانند جریان تصمیم‌گیری‌های رئیس‌جمهوری را با حذف یکسری گزینه‌ها یا اولویت‌بندی نادرست، تغییر دهند. برای یک مدیر که احتمالاً به حوزه مدیریتی خود آشناتر از رئیس‌جمهوری است، این موارد دشواری زیادی ندارد. درست در همین‌جا باید هم‌عرض با دستگاه مسئول، سازگاری وجود داشته باشد که آزریر هشدار و چراغ‌های راهنما را برای رئیس‌جمهوری روشن کند.

اختیار تعیین اولویت‌ها و سیاستگذاری‌ها به دستگاه‌های اجرایی و وزارتخانه‌ها، در لوی این پیش‌فرض ساده‌انگانه صورت می‌گیرد که این دستگاه‌ها و مدیرانشان جزو ذینفعان به شمار نمی‌آیند. آنها به نحو خالص به مصلحت عمومی می‌اندیشند و متغیرهای دیگر را در تصمیم‌گیری‌ها و گزارش‌های خود به رئیس‌جمهوری لحاظ نکرده‌اند. جریان سیاستگذاری باید از سمت رئیس‌جمهوری به وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مربوطه حرکت کند، نه اینکه دستگاه‌ها شخصاً به برنامه‌ریزی برای خود اقدام کنند. وزیران باید از سمت رئیس‌جمهوری مکلف به تأمین حد مشخصی از خروجی شوند و بر این تکلیف، پیوسته باید ارزیابی و نظارت صورت پذیرد.

این مورد فوق، لاجرم سازوبرگی تخصصی و متعهد به رئیس‌جمهوری را می‌طلبد که می‌توان آن را به هراسم و عنوانی صدازد اما در حقیقت همان مشاوره سیاستی است.